

ВРЕМЕТО В “ХАЙДУШКИ КОПНЕНИЯ” НА ЯВОРОВ

Емилия Алексиева

Сред многобройните изследвания, посветени на творчеството на П. К. Яворов, най-малък дял като че ли заемат онези, които са написани за “Хайдушки копнения” /1908 г./ - Яворовите спомени за неговия четнически живот в Македония. Критиката сякаш се бои да навлезе в тяхната дълбочина, а всъщност седемте мемоарни разказа, обединени в едно цяло, дават много възможности за анализ.

Един от тези проблеми, част от поетиката на творбата, е времето - в цялата му сложност и многоаспектност. То е и обединителен център, около който се групират миниатюрите, образувайки своеобразен цикъл, с цялата условност на това понятие, приложено към “Хайдушки копнения”. Ето как прозаикът Яворов озаглавява “разказите” си: “Хайдушки копнения” е първият и изпълнява функцията на въведение. /Правя уговорка, че съм използвала изданието от 1974 г./ Следват: “Към границата™”, “Весело начало”, “В плен”, “С Гоце”, “Как минаваше времето” /акцент върху важността на проблема/, “Едно сражение”, “Невесел край” - и това е всичко - цял човешки живот, побран в стотина страници. Всеки един от тези спомени е свързан с останалите, но може да съществува и самостоятелно - така както е неповторим мигът на преживяното - не се връща.

Поетът не спазва никаква определена хронология при написването на “Хайдушки копнения”, Т. Жечев отбелязва: “Яворов работи в различно време и през значително по-голям период, така че книгата излиза чак през 1908 г.”¹

В този смисъл по-важно е да се проследи не поредността на протичане на събитията, а вътрешната им “споеност”. Поставям последната дума в кавички, защото тя е трудно доловима. Яворовата раздвоеност се усеща и в тази наглед “по-успокоена” проза - раздвоеност на поет и революционер, на интелектуалец и четник. Тя е и в изказването на самия поет, направено пред д-р Кръстев и предадено от него: “Македония - не вярваше, че може още да й бъде полезен, и мислеше - тя без него ще има доста верни и предани синове, които да я освободят.”² Едва ли можем да му повярваме напълно - от дистанцията на годините в тези редове прозира човешката болка от несполуката, разочарованието, песимизмът, а от-